

Erdély

ALAPÍTVÁ 1892-BEN

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
– Kolozsvár 1891
Értesítője
Új sorozat, 2010/9.

Szerkesztők:
Tóthpál Tamás
(tothpaltamas@gmail.com)
Kovács Zsuzsa

TURISTASÁGI, FÜRDŐÜGYI és NÉPRAJZI FOLYÓIRAT.

A leghűségesebb folyó mentén jártunk

Rég nem jártunk már a Nyárád mentén, ezért választottuk szeptember 11-i kirándulásunk úticéljául ezt a gyönyörű vidéket. A Nyárád Orbán Balázs szerint a leghűségesebb folyó, hisz „egyedüli székelyföldi folyóink között, mely eredetétől fogva a Marosba szakadásáig mindenütt székely partokat mos...” A Nyárád mentén nagy a falu-sűrűség, 79 km-en 63 település található.

KOVÁCSNÉ DIÓSZEGI
ZSUZSA

Szentgerice nemcsak gótikus templomának a 17. században készült különlegesen szép kazetás mennyezetéről híres, hanem egykori tanítómesterének, Tiboldi Istvánnak a Bacchus Szent Gerlicei utazása című, 1841-ben megjelent, pár évvel ezelőtt újból kiadott verses művéről is, amely a szentgericei bort dicsőíti. Nyárádszentlászló temploma a legenda szerint azon a helyen épült, ahol egykor Szent László király sátra állt, szentélyében jó állapotban lévő középkori freskókat láthattunk.

Nyárádszereda a Nyárád mente egyetlen városa, itt választották 1605-ben Bocskai Istvánt Erdély fejedelmévé. Ennek emlékére a város 1906-ban a templom előtti téren felállította a fejedelem szobrát, amit a hatalom már kétszer levétezt. 1998 őszén a szobrot országos ünnepség keretében visszahelyezték az eredeti talapzatra, remélhetőleg most már véglegesen.

Nyárádszentmárton temploma a 13. században épült. Több mint háromszáz éves, növényi eredetű festékekkel díszített kazetás mennyezetét még soha

nem restaurálták, mégis gyönyörű.

Mikházán a ferences kolostor és templom a fejedelemség idején a Nyárád menti katolikus élet központja volt. A 17. században épült templomot Szent István tiszteletére szentelték, olyan értékes kincseket rejt, mint a máriazelli főoltárkép, vagy a Szent István korából származó keresztelő medence, amit most szenteltvíz tartóként használnak. Kriptájában a rendházat és a templomot támogató nemesi családok gyönyörű sírköveit láthattuk. Nyárádszereda 200 éves templomában gyönyörű feszület található, amelyet Weit Stoss faragott 1486-ban, a reformáció idején menekítették ide a marosvásárhelyi Vártemplomból.

Nyárádszentimre 13. században épült gótikus temploma Árpád-kori műemlék. A templomkertben a falu névadójának, Szent Imre hercegnek állítottak szobrot 2007-ben. Berekeresztúron áll a Nyárád mente legrégebb (14. századi) épen maradt temploma, szentélyében középkori feliratokkal.

Ezen a kiránduláson csak ízelítőt kaptunk a Nyárád mente érdekességeiből, igyekszünk mielőbb újra erre járni.

Nyárádszereda; Bocskay és az EKE-sek csoportja

Emléktúra a Páter-forráshoz

Páter Béla egyetemi tanár, neves gyógynövénykutató, híres kiránduló születésének 150. évfordulója alkalmával aligha lehetett volna emlékéhez jobban illő programot szervezni, mint kirándulást a róla elnevezett forráshoz. Az EKE-túra része volt az Erdélyi Múzeum-Egyesület mezőgazdasági szakosztálya és az Erdélyi Kárpát Egyesület – Kolozsvár 1891 háromnapos Páter Béla-rendezvénysorozatának.

PÁL GYÖNGYI

Dr. Páter Béla 1860. szeptember 9-én született a Sáros megyei Eperjesen. Lócsén végezte elemi és középiskolai tanulmányait, később a Budapesti Tudományegyetemen és a Királyi József Műegyetemen tanult. 1883-ban természetrajz és földrajz szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1893-ban a Kolozsmonostori Gazdasági Tanintézethez helyezték. Számos gyógynövényt írt le, gyógyhatásuk ismertetésével foglalkozott. Igen jelentősek, Európában is közismertek voltak az általa összeállított teakeverékek. Magatartását mindvégig a közjóért való tenni akarás jellemezte. Az Erdélyi Gazdasági Egyletben igazgató, 1925-ben tiszteletbeli tag lett. Az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek választmányi tagja volt, az egyesület Természetudományi Szakosztályának elnöke, az Erdélyi Kárpát-Egyesület választmányi tagja, elnöke, majd tiszteletbeli elnöke. Emlékét az evangélikus-lutheránus egyház is kegyelettel őrzi, ahol főgondnoki tisztet töltött be.

Nagyon szerette a Bükk-erdőt. Sokat járt ide kirándulni és botanizálni. Az Erdélyben is ismerte a Bükk-erdő növényvilágát. A Bükk két helyneve is viseli nevét: az EKE vezetősége által elnevezett Páter út, akkoriban a Bükk egyik legszebb sétaútja és a Páter forrás. A Páter út a Mező utca elejétől a Plecska és a Pap völgy választójára kapaszkodott, ezen folytatódott az EKE szeliceai-úti menedékházhoz, majd ennek megszűntével az 50-es években épült Bükki menedékházig (6 km). Az Árpád csúcs (833 m) alól eredő Mikes patak jobb oldali ágának völgyében található, a helyiek által Flámándának ismert forrást az EKE-sek Páter-forrásnak nevezték el.

A szeptember 11-i Páter emléktúra, mintegy harminc résztvevővel a monostori végállomásra indult, Tóthpál Tamás vezetésével. Az erdőn keresztül indultunk a Diós felé, ahol a túravezető rövid előadást tartott, majd a piros sáv

jelzésen haladtunk a Bükki telep irányába. Rövid szünetet tartottunk a hajdani Bükki menedékháznál, a masszív kőépületet, amelynek át kellett volna vennie a helyét, a mai napig sem fejezték be. Átmentünk a Bükki telepen, elértük a feleki gömbkövekről híres Sárosbükköt, majd a piros jelzésen haladtunk a Mikesi házhoz, onnan az Árpád csúcs irányába tértünk le jobbra. Elhagyva a rádiósházat is, megcsodáltuk Kolozsvár környékének talán egyetlen, természet teli szelídgesztenye fá-

pusztulástól, legalább egyelőre, hisz mindannyian tudjuk, hogy a Plecska völgye egyre jobban beépül, a Gorbó völgyére is hasonló sors vár. Sokfelé az eldobott szemét, építkezési törmelék csúfítja el az erdőt és a patak-völgyeket. A Szentjános kút vize szennyezett lett, az Árpád csúcs körüli legelőt felparcellázták, juhok, kecskék legelnek ott, néha elviselhetetlen a szag. Szó volt egy Peana nevű nyegdről is, pár ház fel is épült nem messze a csúcstól. Egyszer jobban kiszorulunk kedvenc kiránduló helyeinkről...

A Páter forrás tisztásán Bozsoki Adrienn szabadtéri fotókiállítás rendezett az EKE-tagok képeiből. Nehéz volt eldönteni, hogy a sok szép képből melyik a három legszebb. A legtöbb szavaza-

A SZERZŐ FELVÉTELE

Készülődés az „Erdei tárlatra” a Páter forrás tisztásán

ját. Az Árpád csúcs alatt vágunk át a legelőn, hogy beereszkedhessünk a meredek oldalon a völgy felső végébe, ahol több kis patakocskából jön létre a Mikes patak. Csendes tisztáson álltunk meg, innen friss jelzés vezetett a kis patak partjára, onnan a sűrű lombok alatt megpillantottuk a forrást. A Páter Béla megemlékezésére Tóthpál Tamás, Szócs Jánossal és Mille Ferivel rendbe tették a Páter-forrást, az utat is lejelezték.

Ez a hely kicsit távolabb van, mint a Kolozsvár környéki többi kirándulóhely, ez a „civilizált világ” zajától távol eső kis zuga a Bükk-erdőnek a csend és a nyugalom jelképe, ahol a természet megmaradt érintetlenül. Megmenekült a

tot Bozsoki Adrienn, Mezei Elemér és Fazekas Feri fotói kapták.

Szakács Éva által készített kis koszorút helyeztünk el a forrásnál, Vekov Károly EKE-elnök röviden szólt Páter Béláról, majd sorban vizet merítettünk a kis forrásból. Hazafelé vendégeink a Mikesi házhoz és a Bükki telep felé indultak, az EKE-csapat a Mike-si tótól érkező úton ereszkedett be a Bivalyosra. Hol csepergett az eső, hol megállt, de végül kisütött a nap, és az erdő felett megjelent a szivárvány, mintha látványos befejezést tervezett volna kirándulásunknak. A Dumbrava gerincen, a kék kereszt jelzésen tértünk haza, a mérleg: 22 km.

RESTITUTIO

■ Rovatunk célja, egyesületünk hajdani hírlapíróinak, avagy a turistatársadalom más nagyjainak ki nem adott, vagy másutt kiadott írásainak úgymond „visszaszolgáltatása” ol-

vasóink felé az egyesület folyóiratában. Ezúttal, születésének 150. évfordulója alkalmából dr. Páter Béla egy kevésbé ismert írását közöljük, amely 1929-ben, a Brassói Turista Egyesület által kiadott *Erdélyi turista* című folyóirat kettős számában jelent meg, amikor egyesületünk folyóirata, az *Erdély* még szünetelésre volt ítélve.

A gyermekek kirándulásairól

FOLYTATÁS LAPUNK AUGUSZTUS 28-I SZÁMÁBÓL

Az egyik kolozsvári gimnáziumban az intézeti orvos kimutatta, hogy a diákok 75%-a tuberkulotikus. A tuberkulózis mindenféle fokozatában volt kimutatható. Sőt olyant is hallottam, hogy egy másik gimnáziumban még kedvezőtlenebb statisztikát mutattak ki. Minden iskolában akad vézna, rosszul fejlődő beteges gyermek; minden iskolában van olyan növendék, amelyiken kimutatható a tüdőbaj kezdődő stádiuma. Ha ezeken a gyermekeken nem segítünk, el fognak pusztulni. Ezt a bajt legegyszerűbben azzal lehet ellensúlyozni, ha a gyermekek minél többet tartózkodnak friss levegőn és ha amellet megkapják a kellő táplálékot. Az előző években a kolozsvári hölgyek dicséretre méltó módon tevékenykedtek a gyermekek nyaraltatása körül. A beteges gyermekeket a nyári szünetben kivitték falura, ahol feltűnően helyre jöttek. Ez az akció azonban alig lesz egyszere tovább folytatható, mert nekünk, kisebbségieknek nincsen arra való pénz-forrásunk. Amíg pedig olyan tőkét összehoznánk, amely beteges gyermekek rendszeres nyaraltatását lehetővé tenné, azt tartanánk célravezetőnek, hogyha nagy gondot fordítanánk a gyermekek kirándulásaira. Minél többet vezessük ki a gyermekeket a szabadba. Egyrészt minden egyes család vagy több család együttesen ránduljon ki a zöldbe, de azon kívül az

iskoláknak, elemi és középiskoláknak meg kellene szervezniük a rendszeres kirándulásokat úgy a tanév alatt, valamint a nyári szünetben.

Az EKE a múlt évben nagyon sok szép kirándulást rendezett főleg az ifjúság részére, de azok ellen azt a megjegyzésemet kell tennem, hogy a rendezésben túlzásba estek. Többször olyan kirándulást rendeztek, amely már szombaton este kezdődött, úgy hogy a társaság nemcsak egész vasárnapon át, hanem még az előző éjszakán át is folyton gyalogolt. Ezt pedig nem tartom egészségesnek, mert túlságosan kifárasztja a szervezetet. Minden túlzás árt. A sportban mindig megbosszulja magát a túlzás. Azok a rekord-javítók, akik megfeszített erőlködéssel igyekeznek túltenni versenytársaikon, ritkán válnak hosszú életűekké, többnyire szívbjába esnek és idő előtt elpusztulnak. Ezért a kirándulások rendezésében is helyénvalónak tartom a mértékletességet. A gyermekkirándulások rendezését különösen a városokban tartom fontosnak. Faluhelyen megtalálja a gyermek az egészséges fejlődés feltételeit, de a városban kevésbé és minél nagyobb a város, annál kedvezőtlenebbek az egészségügyi körülmények. A bérkaszányákban levő lakásokban, a szűk és árnyékos városi udvarokban kevés friss levegőhöz jut a gyermek. Ha pedig az utcán keresi az üdülést, ott a por és füst fertőzi meg a levegőt. Ilyen körülmények mellett, csak vézna, sápkó-

ros és tüdőcsőhurutos gyermekek nőnek fel. Ezeket rendszeresen ki kell vinni a szabadba, a friss levegőre.

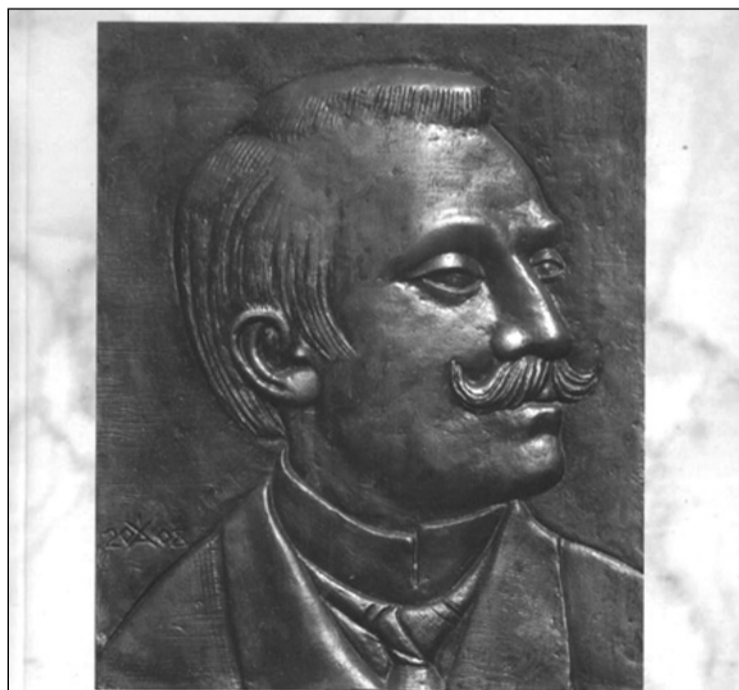
Már két évvel ezelőtt pendítettem meg itt Kolozsváron azt az eszmét, hogy nyári szünetben csoportosan ki kellene vinni a gyermekeket az erdőbe. Reggel kimennének egy-egy felügyelő vezetése mellett, este meg hazajönnének. Akkor nem sikerült azt nyélbe ütni. Az élelmezés kérdése és a felügyelet nehézsége miatt szenvedett hajótörést tervem.

De ma, amikor nincs kilátás a gyermekek vidéki nyaraltatására, újból megpendítem az eszmét. Hátha turista társaim meg tudnák találni a helyes megoldás módját?

A nagyvárosok nagy súlyt helyeznek a gyermekek vidéki nyaraltatására. Más országban a kormány és városi hatóságok hatalmas támogatással sietnek az ilyen akció segítségére. Így például tavaly Bécsben és Berlinben kölcsön-viszonyban oltották meg a nyaraltatást olyanformán, hogy a berlini gyermekeket az osztrák Alpok közé, míg a bécsi gyermekeket a német tengerpartra vitték. Ilyenformán a nyaraltatás végett 400 000 gyermeket mozgósítottak. A gyermekek csoportos kirándulása azonban faluhelyen is indokolt. Faluhelyen az iskolai kirándulások rendezésével kapcsolatba hozható a gyógynövények gyűjtése, miáltal nemcsak a gyermekek egészségét szolgálják, hanem egy kis mellékjövedelem szerzésére is nyitunk forrást.

Most például nagyon keresik külföldi szállításra a tavaszi héricszet (*Adonis vernalis*), amely hegyi legelőinknek értéktelen dudvája szokott lenni. Ha ezt begyűjtjük és padláson megszáritjuk tömegesen értékesíthető, de csak addig, amíg virágos. Virág nélkül nem talál vevőre. Szükség van továbbá a kőkény virágára. Terítsünk ponyvát vagy lepedőt a kőkény bokor alá és verjük le bottal a kőkény virágait. A szépen megszáritott kőkényvirágra is van mindig jó vevő.

Később kinő minden réten a keskenylevelű útifű. Ennek levele is, száritott állapotban kelendő cikk. Ugyancsak keresett drogok a bodzavirág, a pukkanó levele, a beléndek levele, az ezerjófű stb. Ha kirándulásaink alkalmával megtanítjuk a gyermekeket ezen növények gyűjtésére, ezzel hasznot teszünk a társadalomnak is, meg a gyermekeknek is. Egyrészt a gyermekeknek egészségére válik a szabadban való foglalkozás, másrészt a különben értéktelen növények értékesítése által így szegény családoknak nyitunk jövedelmi forrást, valamint az országnak is teszünk szolgálatot, mert megkíméljük a gyógyszereszeket attól, hogy ezeket a drogokat külföldről hozzassák. Ezen drogoknak külföldre való szállítása által pedig megjavítjuk az ország közgazdasági mérlegét.

Páter Béla emlékezete

Az idei Páter Béla megemlékezésre az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadásában megjelent emlékkönyv. A címlapot Venczel Árpád emléklapoktájának képe illusztrálja

Októberi rendezvények

- **Október 3. (vasárnap):** Görbe túra (10 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Bagaméri Tibor.
- **Október 6. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta. ● Emlékezés az Aradi Vértanúkra a szamosfalvi emlékműnél. Találkozás 14.30 órakor a 4-es trolis végállomásán. Túravezető: Feischmidt János. ● Közgyűlés 18 órától az Apáczai-líceumban.
- **Október 7. (csütörtök):** Tábori előzetes: Felsőaklos (Ocolişel), Runki szoros, Pociovalişte. Megbeszélés a közgyűlésen. Túravezető: Bagaméri Tibor.
- **Október 9. (szombat):** Őzek völgye (22 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Szabó István.
- **Október 10. (vasárnap):** Hója gerinc (12 km). Találkozás 9 órakor a Törökvágás tetején. Túravezető: Márton Erzsébet.
- **Október 13. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta.
- **Október 16. (szombat):** Tábori előzetes: Mikrobuszos túra: Alsóaklos (Ocoliş), Vulturásza (Vultureasa) csúcs körül (gyalog 15 km). Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Vlád Pál. ● Brüll kilátó (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta.
- **Október 16-17. (szombat-vasárnap):** Tábori előzetes: I. nap: Aranyoslonka, Vidalykő, Ordaskő, Torockó (15 km, szintkülönbség 1100 m), II. nap: Torockó, Székelykő (15 km, szintkülönbség 500 m). Túravezetők: Kiss János és Szócs János.
- **Október 17. (vasárnap):** Őszi kirándulás a Drăgan- és a Jád-völgyi tavakhoz. Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Palczér János. ● Mikrobuszos túra a Szelek barlangjába. Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Márton Erzsébet. ● Ifjúsági túra: Mikrobuszos kirándulás: Bélavára (gyalog 15 km, szintkülönbség 800 m). Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: László Györgyi, tel. 0727-192841 ● Szamosfalvi erdő (12 km). Találkozás 9 órakor a 3-as trolis végállomásán. Túravezető: Szakács Éva.
- **Október 18. (hétfő):** Választmányi gyűlés 17 órától a székházban.
- **Október 20. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta. ● Túravezetők tanácskozása 17 órától a székházban (2011-es program).
- **Október 23. (szombat):** Majláth kút, Árpád csúcs (13 km). Találkozás 7.15 órakor a Republica mozi előtt. Túravezető: Feischmidt János. ● Barangolás a Bükkben (15 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Sófalvi István.
- **Október 24. (vasárnap):** Mikrobuszos túra: Drăgan víztározó, Kis-Sebes patak, Poienita, Alunu csúcs (gyalog 20 km). Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Vlád Pál.
- **Október 27. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta.
- **Október 30. (szombat):** Jósika kilátó (15 km). Találkozás 9 órakor a kisállomással szemben a villamos megállóban. Túravezető: Márton Erzsébet.
- **Október 31. (vasárnap):** István forrás (12 km). Találkozás 9 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Feischmidt János.
- **November 2. (kedd):** Megemlékezés az EKE halottairól. Találkozás: 15.30 órakor a Házsongárdi temető bejáratánál, vezető: Sáska Pál, 17 órakor a monostori temető bejáratánál, vezető: Bagaméri Tibor
- **November 3. (szerda):** ● Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta. ● Közgyűlés 18 órától az Apáczai-líceumban.
- **Szolgálatos napok a székházban:** hétfőn és szerdán 17-18 óra, kedden 11-13 óra között.
- **EKE fotóklub:** minden kedden 17 órától a székházban.
- **Könyvtár:** minden csütörtökön 17-18 óra között a székházban. Rendezvényeinkre minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Túravezetők, szervezők elérhetőségei:

Bagaméri Tibor 0742-776930
 Feischmidt János 0722-542360
 Kiss János 0364-807639, kjani51@gmail.com
 Kovácsné Diószegi Zsuzsa 0364-733867, 0740-067977
 László Györgyi 0727-192841
 Márton Erzsébet 0742-037179
 Palczér János 0264-545189
 Szabó István 0748-140551
 Szakács Éva 0264-550442, 0743-670685
 Székely Lavotta 0748-036290
 Szócs János 0742-690881
 Vlád Pál 0264-435866

PÁTER BÉLA KIÁLLÍTÁS AZ EGYETEMI KÖNYVTÁRBAN

■ Az érdeklődésre való tekintettel a Páter Béla születésének 150. évfordulója alkalmával a Páter-forrásnál rendezett kiállítás képanyagát az Egyetemi Könyvtár előcsarnokában is kiállítottuk. A szeptember 28-án megnyitott kiállítás október 19-ig látogatható. A kiállítás anyaga Bozsoki Adrienn, Deák József, Fazakas Ferenc, Kalló Márta, Katona Gizella, Lőrinczi István, Mezei Elemér és Pál Györgyi tagtársaink természetfotóiból, valamint az ez alkalomra kiállított Páter Béla irodalmából áll. (t. t.)